

MINISTER EDUKACJI NARODOWEJ

Warszawa, 13 maja 2019 r.

DWKI-WSPE.053.6.2019.JKP

Pan Stanisław Porowski
Prezes Zarządu Stowarzyszenia *Polski Instytut Praw Głuchych*
ul. A. Gajkowicza 5/85
03-562 Warszawa

Szanowny Panie Prezesie,

w odpowiedzi na petycję z 23 kwietnia 2019 r. przekazaną do Ministerstwa Edukacji Narodowej przez Zastępcę Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów pismem z 25 kwietnia 2019 r. znak BPRM.226.23.1.2019, w sprawie nowelizacji ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. *o języku migowym i innych środkach komunikowania się* oraz ustawy z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty* poprzez wprowadzenie modelu edukacji dwujęzycznej w szkołach dla głuchych, uprzejmie proszę o przyjęcie poniższych wyjaśnień.

Kwestia wprowadzenia tzw. modelu edukacji dwujęzycznej głuchych była podnoszona w krajach europejskich i w Polsce w latach osiemdziesiątych ubiegłego stulecia, po rewolcie studentów Uniwersytetu Gallaudeta w Waszyngtonie. Studenci – niezadowoleni z poziomu edukacji – domagali się poprawy w tej dziedzinie. Trzydzieści lat temu był to postulat uzasadniony, ponieważ wówczas tylko niewielka część osób z uszkodzeniami słuchu mogła korzystać z dobrodziejstwa nowoczesnego protezowania narządu słuchu. Dotyczyło to obecnego pokolenia czterdziesto- i trzydziestolatków.

Wówczas w niektórych małych państwach europejskich, takich jak Holandia czy Szwecja, wprowadzono język migowy do nauczania w istniejących tam nielicznych szkołach, w których wcześniej obowiązywał zakaz jego używania. Wkrótce okazało się – wbrew przewidywaniom – że skutkiem tego działania jest dramatyczne obniżenie poziomu umiejętności czytania u uczniów z głębokimi uszkodzeniami słuchu. Trzeba było szybko podjąć dodatkowe starania w zakresie nauczania języków narodowych (dźwiękowych), bo tylko znajomość języka dźwiękowego w mowie umożliwia czytanie ze zrozumieniem. Jednakże w następnych latach – dzięki upowszechnieniu technik protetycznych (aparatów słuchowych oraz implantów ślimakowych) – nastąpiła rewolucyjna przemiana w rehabilitacji i edukacji dzieci z uszkodzeniami słuchu.

W Polsce język migowy był używany przez uczniów w szkołach specjalnych od początku ich istnienia (od 1817 r.), co doprowadziło do powstania różnych odmian tego języka. W latach dziewięćdziesiątych XX w. podjęto próby upowszechniania jednej z jego odmian (tzw. systemu językowo-migowego) w większości szkół. Zanim jednak udało się przeprowadzić pełną ewaluację tego postępowania, sytuacja w rehabilitacji i edukacji dzieci z uszkodzeniami słuchu zmieniła się podobnie jak w innych krajach. Wczesne wykrywanie uszkodzeń (badania przesiewowe noworodków), protezowanie, wspomaganie wczesnego rozwoju i wychowanie językowe oraz terapia logopedyczna w okresie niemowlęcym, poniemowlęcym i przedszkolnym, sprawiły, że do szkół trafiają w większości dzieci, które mimo uszkodzenia słuchu są funkcjonalnie słyszące lub niedosłyszające i mogą – przy odpowiednim wsparciu – uczyć się razem ze słyszącymi (w integracji lub indywidualnej inkluzji). Ta grupa uczniów potrzebuje odpowiednich metod wsparcia: dobrego dostępu do dźwięków, trafnie dobranych metod wychowania językowego, ustawicznej opieki logopedycznej, wsparcia nauczycieli rozumiejących ich specjalne potrzeby, specjalistycznych podręczników, urządzeń informatyczno-komunikacyjnych i powszechności napisów, zwłaszcza *speech to text*. Uczniowie z tej grupy nie odczuwają potrzeby poznawania języka migowego, ale raczej dążą do opanowania na wysokim poziomie kolejnych języków dźwiękowych i z powodzeniem uczą się języka angielskiego (polscy pedagodzy mają w tej dziedzinie wybitne osiągnięcia). Trzeba też brać pod uwagę, że 95% dzieci z uszkodzeniami słuchu ma rodziców słyszących, którzy nie znają języka migowego i posługują się językiem polskim.

Istnieją jednak grupy uczniów z uszkodzeniami słuchu, które potrzebują korzystania z języka migowego. Są to:

- 1) niesłyszące dzieci niesłyszących rodziców, których pierwszym językiem jest język migowy,

- 2) dzieci z najgłębszymi i specyficznymi uszkodzeniami słuchu, u których zastosowanie aparatów słuchowych i/lub implantów nie przynosi pożądanych efektów.

Należy podkreślić, że liczba uczniów, którzy potrzebują stosowania języka migowego w nauczaniu, zmniejsza się z roku na rok. Niesłyszące dzieci rodziców niesłyszących stanowią około 5% populacji dzieci z uszkodzeniami słuchu, ale większość z nich ma umiarkowane uszkodzenie i z zastosowaniem aparatów słuchowych może z powodzeniem uczyć się języka dźwiękowego w mowie i w piśmie. Natomiast zjawisko nieskuteczności aparatów i implantów słuchowych dotyczy około 30% dzieci z najgłębszymi uszkodzeniami słuchu, co oznacza – na szczęście – nieliczne przypadki w skali kraju (kilkoro dzieci w skali roku).

Osobny, trudny problem stanowią specjalne potrzeby edukacyjne uczniów z uszkodzeniami słuchu i niepełnosprawnościami sprzężonymi. Takich uczniów jest znacznie więcej. Ich potrzeby są zróżnicowane i wielorakie. W niektórych przypadkach konieczne jest stosowanie języka migowego. W innych jest to niemożliwe z uwagi na ograniczenia sprawności rąk i wzroku.

Podstawą doboru metod komunikowania się z uczniem musi być wczesna, a następnie ustawicznie pogłębiana diagnoza funkcjonalna jego specjalnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych. Ministerstwo Edukacji Narodowej podjęło działania zmierzające do doskonalenia postępowania specjalistycznego. Przygotowywane są także specjalne materiały dydaktyczne w języku migowym. Szkoły specjalne zatrudniają nauczycieli niesłyszących, a także słyszących biegle posługujących się językiem migowym.

W związku z powyższym, w opinii Ministerstwa Edukacji Narodowej, wprowadzanie ujednoliconego programu edukacji dwujęzycznej dla wszystkich dzieci z uszkodzeniami słuchu jest nieuzasadnione ze względów pedagogicznych i logopedycznych.

Jednocześnie uprzejmie informuję, że Ministerstwo Edukacji Narodowej stwarza warunki organizacyjno-prawne¹ do kształcenia, wychowania i opieki pedagogicznej wszystkim dzieciom i młodzieży, w tym ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, więc również dzieciom i młodzieży niesłyszącej i słabosłyszącej we wszystkich typach i rodzajach przedszkoli, szkół ogólnodostępnych, integracyjnych lub specjalnych, a także w placówkach systemu oświaty.

Na bieżąco prowadzone są prace nad zmianami i opracowywaniem rozwiązań legislacyjno-organizacyjnych mających na celu zapewnienie uczniom niepełnosprawnym odpowiednich do ich potrzeb warunków kształcenia.

---

¹ Art. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. *Prawo oświatowe* (Dz. U. z 2018 r. poz. 996, z późn. zm.).

Zarówno dotychczasowe, jak i nowe, przepisy prawa oświatowego umożliwiają naukę języka migowego już od momentu objęcia dziecka zajęciami wczesnego wspomaganie rozwoju, które organizowane są od chwili wykrycia niepełnosprawności², jak również w trakcie wychowania przedszkolnego i kształcenia w szkole.

Dla dzieci i młodzieży niesłyszących posiadających orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, nauka języka migowego lub innych alternatywnych metod komunikacji powinna być uwzględniona w ramach zajęć rewalidacyjnych³, których minimalny tygodniowy wymiar w poszczególnych typach i rodzajach szkół został określony w przepisach prawa oświatowego⁴. Nauka języka migowego może być również zorganizowana w szkole poza obowiązkowymi zajęciami edukacyjnymi⁵, zgodnie z potrzebami uczniów, w szczególności dzieci i młodzieży niesłyszących.

Zakres wsparcia, jaki jest niezbędny dziecku posiadającemu orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu np. na niesłyszanie lub słabe słyszenie, wynika z zaleceń wskazanych w ww. orzeczeniu oraz z wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania dziecka dokonanej przez zespół nauczycieli i specjalistów prowadzących z nim zajęcia⁶.

Dostosowanie treści i indywidualizacja procesu nauczania to zadanie nauczycieli i specjalistów pracujących z uczniem niesłyszącym lub słabosłyszącym. Wskazania, zalecenia i formy pracy określone zostają w indywidualnym programie edukacyjno-terapeutycznym (IPET)⁷.

---

² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2017 r. w sprawie organizowania wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci (Dz. U. poz. 1635).

³ O których mowa w przepisach § 6 ust. 1 pkt 5 i ust. 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz. U. poz. 1578, z późn. zm.).

⁴ Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej:

- z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz. U. poz. 204, z późn. zm.);
- z dnia 28 marca 2017 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz. U. poz. 703);
- z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz. U. poz. 639).

⁵ § 3 ust. 1 pkt 3 ww. rozporządzeń w sprawie ramowych planów nauczania.

⁶ Ww. przepisy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym.

⁷ O którym mowa w ww. przepisach rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym.

Nauczyciele i specjaliści zatrudnieni w szkole zobligowani są do udzielania uczniom i rodzicom pomocy psychologiczno-pedagogicznej po stwierdzeniu takiej potrzeby⁸.

W systemie oświaty wsparcia uczniom, nauczycielom i rodzicom uczniów udzielają również poradnie psychologiczno-pedagogiczne⁹.

Z inicjatywy MEN powstały również podręczniki i materiały edukacyjne dla uczniów z różnymi rodzajami niepełnosprawności, w tym m.in. dla uczniów niesłyszących i słabosłyszących. W Systemie Informacji Oświatowej, w strefie dla zalogowanych, udostępniono dyrektorom szkół materiały edukacyjne dla ww. grupy uczniów. Zostały one opracowane przez Pracownię Lingwistyki Migowej Uniwersytetu Warszawskiego. Przygotowano je na podstawie aktualnie dopuszczonych do użytku szkolnego podręczników do klasy IV i VII szkoły podstawowej. Materiały mogą być przeglądane zarówno on-line, jak i pobierane z możliwością wydruku. Zawierają one odpowiednie dostosowania tekstowe i graficzne (zaadaptowane ilustracje, wykresy, schematy itp.), a także symbole PCS, czyli znaki graficzne obrazujące pojęcia (wspierające osoby z trudnościami w komunikowaniu się w rozumieniu treści i uczestnictwie w procesie dydaktycznym) oraz nagrania video w polskim języku migowym (PJM). Ponadto z inicjatywy MEN, specjaliści z Uniwersytetu Warszawskiego przygotowali kurs polskiego języka migowego (PJM) dla uczniów klas I-III szkoły podstawowej pn. *Migaj razem z nami*. To pierwsza taka pomoc dla dzieci rozpoczynających naukę migania.

Obecnie Ministerstwo Edukacji Narodowej prowadzi również działania koncepcyjno-legislacyjne na rzecz podniesienia jakości kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym niesłyszących i słabosłyszących. Prace te zmierzają do usprawnienia diagnozy ww. grupy dzieci i młodzieży poprzez zbudowanie integralnego, efektywnego i kompleksowego systemu wsparcia, z zastosowaniem diagnozy funkcjonalnej opartej na Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF) – w tym wersji dla dzieci i młodzieży (ICF-CY) – opracowanej przez Światową Organizację Zdrowia.

W październiku 2017 r. Zarządzeniem Ministra Edukacji Narodowej Nr 39/2017 z 13 października 2017 r. został powołany Zespół do spraw opracowania modelu kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, który w oparciu

---

⁸ Zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. poz. 1591, z późn. zm.).

⁹ Zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz. U. poz. 199, z późn. zm.).

o zebrane dotychczas wnioski, postulaty i rekomendacje, a także analizę doświadczeń i rekomendacji międzynarodowych, przygotuje propozycje założeń zmian w obszarze kształcenia dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, poczynając od momentu wejścia dziecka do systemu edukacji do wejścia na rynek pracy lub kontynuacji nauki na poziomie wyższym.

Nowe rozwiązania mają na celu podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w szczególności w edukacji włączającej. Efektywne kształcenie ma zapewniać nie tylko wzrost wiedzy i umiejętności uczniów, ale również ich przygotowanie do samodzielności w życiu dorosłym i integrację społeczną.

Planuje się, że nowe rozwiązania umożliwią:

- 1) bardziej efektywne planowanie wsparcia,
- 2) dookreślenie standardów organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- 3) usprawnienie systemu monitorowania i oceny jakości kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnym,
- 4) zapewnienie systemu szkoleń i wspierania nauczycieli z wykorzystaniem potencjału szkół i ośrodków specjalnych,
- 5) bardziej trafne adresowanie środków finansowych na wpieranie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, uwarunkowane rzeczywistymi potrzebami uczniów wynikającymi z poziomu ich funkcjonowania,
- 6) usprawnienie współpracy międzyresortowej na rzecz dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Podstawą do dostosowania organizacji kształcenia oraz udzielenia wsparcia w jednostkach systemu oświaty jest trafna, rzetelna diagnoza potrzeb uczniów. W nowym modelu planuje się, że diagnoza ta będzie miała charakter funkcjonalny, tj. ukierunkowana będzie na ocenę funkcjonowania dziecka, w której uwzględniać się będzie także wpływ środowiska nauczania i wychowania – zarówno bariery utrudniające funkcjonowanie dziecka, jak i czynniki wspierające rozwój dziecka. Takie podejście do diagnozy oparte jest na modelu biopsychospołecznym, którego zastosowanie umożliwi bardziej skuteczną organizację kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Uwzględniane będą bowiem nie tylko potrzeby w zakresie zapewnienia indywidualnego wsparcia, ale również niezbędne dostosowania środowiska szkolnego (np. potrzeby w zakresie technologii wspomagających, dostosowania miejsca nauki, zapewnienia odpowiednich pomocy dydaktycznych i metod pracy itp.).

Przyjęcie uniwersalnego języka opisu funkcjonowania umożliwi usprawnienie współpracy międzyresortowej na rzecz dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Ośrodek Rozwoju Edukacji (instytucja podległa MEN) realizuje projekty unijne, w ramach których powstają narzędzia dla poradni psychologiczno-pedagogicznych i szkół, realizowane są szkolenia z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla pracowników poradni i nauczycieli oraz trwa pilotaż nowych rozwiązań.

W związku z powyższym, w opinii Ministerstwa Edukacji Narodowej postulowana zmiana przepisów prawa nie jest konieczna.

Z wyrazami szacunku

Z upoważnienia
MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ
Marzena Machałek
Sekretarz Stanu
/ – podpisany cyfrowo/

Do wiadomości:

Pan Paweł Szrot – Sekretarz Stanu, Zastępca Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, Al. Ujazdowskie 1/3, 00-583 Warszawa (dotyczy pisma z 25 kwietnia 2019 r. znak BPRM.226.23.1.2019)